

Kloakkutslipp til gode sjøresipienter — Forurensningsmyndighetenes holdning

Av Øyvind Nøttestad

Øyvind Nøttestad er siv.ing. fra NTH 1967 og ansatt som overingeniør i Miljøverndepartementet.

*Innlegg på møte i Norsk Vannforening
3. oktober 1984.*

Som de fleste av dere kjenner til er det fylkesmennene som avgjør søknader om kommunale kloakkutslipp. Dette skjer etter retningslinjer fastsatt av Miljøverndepartementet. For temmelig nøyaktig ett år siden sendte departementet fylkesmennene endrete retningslinjer for avgjørelse av søknader om utslipp til åpne sjøresipienter. Jeg skal redegjøre for disse endringene og bakgrunnen for disse.

La meg først slå fast: Selv om en stor del av Norges befolkning er bosatt i rimelig nærhet av åpne sjøområder, har det tradisjonelle bildet vært at kloakkutslippene svært ofte havnet i lokale fjorder, poller og vikar med dårlige utskiftningsforhold og hvor utslippene samtidig kom i konflikt med en rekke viktige brukerinteresser. Allerede tidlig i 70-årene kom de fleste kommunene derfor fram til følgende erkjennelser:

1. Kloakkutslippene må ofte sees under ett for større områder.
2. Oppryddingstiltakene ville få et omfang som klart tilsa behov for en planmessig prioritering og gjennomføring.
3. En rekke steder ville man kunne løse en stor del av problemene ved å avlaste de lokale og sårbare resipientene og overføre utslippene til åpne sjøområder med gode utskiftningsforhold.

Kommunene her på Nord-Jæren er et av mange eksempler på hvor disse forholdene ble erkjent, og hvor man langt på vei har tatt konsekvensene av dem ved gjennomføring av konkrete tiltak. Selv om vi i dag konstaterer svakheter i form av lekkasjer i transportsystemene, tror jeg det er gjennomgående enighet om at dette har vært en riktig strategi. I den utstrekning enkelte setter spørsmålsteget ved nytteverdien av de tiltakene som er gjennomført, synes jeg det er naturlig å svare med et motspørsmål: Hvordan ville det sett ut i lokale bekker og vann, i strandsonen og i en rekke lukkede fjordområder som f.eks. Hafs fjord dersom disse tiltakene *ikke* ble gjennomført?

Så til selve emnet for dette møtet. Når vi nå mange steder er kommet så langt at vi har lokalisert en stor del av utslippene i åpne sjøresipienter. Hva skal vi da gjøre med dem? Er det i det hele tatt behov for å rense dem? Og hvis det er behov for dette: Hvor langt skal vi gå i rensingen?

Om det har vært bred enighet om de andre tiltakene kan vi trygt slå fast at i akkurat disse spørsmålene har meningene vært svært så ulike. Gjennom 70-årene opplevde vi en engasjert diskusjon hvor forskjellige miljøer forfektet ulike ytterpunkter. «Vi trenger ikke rense i det hele tatt» påsto mange. «Sjøen trenger tvertimot litt gjødsel». «The solution of pol-

lution is dilution». På den andre siden ble det reagert mot tanken om å feie skitten under teppet og dermed overlate problemet til kommende generasjoner. Med henvisning til dokumenterbare skader i en rekke fjorder og sjøområder, ble det argumentert for forebyggende tiltak: Det burde bygges langtgående renseanlegg også for disse utslippene. Felles for de fleste synspunkter på begge sider var at det ikke forelå et tilfredsstillende kunnskapsgrunnlag for å trekke noen generell og entydig konklusjon.

Ved Stortingets behandling av St.meld. nr. 107 (1974—75) Om arbeidet med en landsplan for bruken av vannressursene, ble oppryddingstiltak i de mest sårbare vannressursene (som f.eks. Mjøsa) gitt høyeste prioritet. Departementet forutsatte den gang at eventuelle rens tiltak for utslipp til åpne sjøresipienter ikke ville få nevneverdig tyngde før etter 1985. Den endelige fastlegging av renskrav, rensprinsipp o.l. kunne derfor hensiktsmessig skje et stykke ut i 1980-årene.

Hvor står vi så i dag?

Jeg må da med en gang slå fast: Vi har heller ikke i dag en entydig fasit som uten videre kan praktiseres i alle landets kystkommuner. Jeg tror likevel vi står langt bedre rustet enn for 10 år siden når vi nå skal ta stilling til konkrete utslippsaker som f.eks. her i Stavangerområdet.

For det første er kunnskapene om utslippenes faktiske virkninger blitt bedret, bl.a. gjennom en rekke gjennomførte undersøkelser. I sjøområder med liten forurensningsbelastning og meget gode utskiftningsforhold synes skadevirkningene ofte å være av mer lokal karakter enn tidligere antatt. Og motsatt: Selv fjorder med en antatt meget god vannutveksling viser «sykdomstendenser» ved etablering av store urensede utslipp. De siste under-

søkelsene utenfor Stavanger ser ut til å være et eksempel på dette. Det er altså klare indikasjoner i retning av at fortykning alene ikke alltid er en patentløsning, selv i fjorder med god vannutveksling. Forskningsleder Jarle Molvær på NIVA skal i et senere innlegg fortelle oss om NIVA's generelle arbeid med disse spørsmålene. Jeg er spent på om vi her får tilleggsinformasjoner som kommunene og forurensningsmyndighetene kan dra nytte av når det gjelder akkurat dette forholdet.

For det andre: De fleste kommuners økonomi er forverret i forhold til hva man forventet i 70-årene. Dette taler klart for en generell varsomhet i vurderingen av pålegg om aktuelle renseanlegg. Ingen kan være tjent med at det gjennomføres ressurskrevende tiltak dersom man ikke er rimelig sikker på at behovet er til stede.

For det tredje: Fylkesmannen har i dag gjennomgående et bredere erfaringsgrunnlag i behandling av bl.a. denne type saker enn i 1974. Dette gjelder også mange kommuner og flere viktige fagmiljøer.

Og for det fjerde: De siste 5—10 år er det utviklet og tatt i bruk flere rensesetoder (siler, rister, hvirveloverløp o.l.) som kan være hensiktsmessig for kommunale utslipp i slike områder.

På dette grunnlaget sendte Miljøverndepartementet for et år siden fylkesmennene endrete retningslinjer for avgjørelse av søknader om kommunale utslipp til åpne sjøresipienter. Jeg skal ikke gå igjen om dette detaljert, men oppsummere hovedpunktene:

1. Retningslinjene åpner mulighetene for en langt større lokal tilpassing av renskravene enn tidligere retningslinjer.
2. I kystområder med meget god vannutveksling og liten forurensningsbelastning kan fylkesmannen med enkelte unn-

tak gi utslippstillatelser med svært enkle krav til rensing dersom de lokale forhold tilsier at dette er forsvarlig.

3. I kystområder fra og med Rogaland og nordover kan fylkesmannen dessuten gi utslippstillatelser uten krav til rensing.
4. For å redusere mulighetene for feilvurdering ved etablering av utslipp av urensset/lavgradig rensset avløpsvann, må det i mange saker legges mer arbeid enn tidligere i å framskaffe nødvendig underlagsmateriale for fylkesmannens behandling. I disse tilfellene vil det ofte være aktuelt å stille krav om forundersøkelser og om overvåking av forurensningssituasjonen etter at utslippet er etablert.

Normalt er det utslipperen som har ansvaret for å bekoste og gjennomføre slike undersøkelser. Fylkesmannen kan som kjent sette vilkår om slike undersøkelser i utslippstillatelsene. Det bør være et rimelig samsvar mellom undersøkelsens omfang og de forhold som undersøkelsene skal gi svar på.

Helt til slutt vil jeg sette denne diskusjonen vi skal ha her i dag i et videre perspektiv. Etter et 10-år med omfattende oppryddingstiltak kan vi i dag slå fast tre kjensgjerninger:

1. Det er gjennomført omfattende tiltak. Gjennom bl.a. en betydelig overvåking er det påvist at tiltakene har gitt åpenbare miljømessige gevinster i form av forbedret vannkvalitet for store befolkningsgrupper.
2. Det gjenstår omfattende tiltak i en rekke vannressurser som er inne i en klart negativ utvikling. Behovet for tiltak er her udiskutabelt.
3. I en stor del av vannressursene er kunnskapsgrunnet for svakt til at vi uten nærmere undersøkelser og/eller overvåking kan fatte riktige beslutninger om nøyaktig hvor langt vi skal gå. De kommunale utslippene til åpne sjøresipienter er bare ett av eksemplene på dette.